

PROSLOV

Mi, bivši đaci širokobriješke Franjevačke klasične gimnazije u koju smo se upisali kao djeca, a izašli iz nje kao zreli ljudi, ponajviše smo sa zebnjom pratili događaje koji su se 1944. i 1945. odvijali u tom kraju. Bili smo svjesni što su sposobni učiniti komunistički zločinci pod vodstvom ruskih komunista koje su potpomagali Englezi i Amerikanci. Ipak, nadali smo se da je u njima ostao tračak čovječnosti koju će iskazati prema nedužnima kad budu osvajali samostan i Franjevačku klasičnu gimnaziju na Širokom Brijegu. Međutim, prevarili smo se u svojim nadanjima. Izbezumljeni pred ljudskom nevinošću zločinci su upravo nad tim nevinim ljudima htjeli pokazati pravo stanje svoje zloće. Skupili su ih pa jednog po jednog nemilosrdno strijeljali i na koncu sve zajedno u protuzračnom skloništu polili benzinom i spalili.

U to vrijeme nalazio sam se u Rimu kamo sam otišao učiti crkvenu povijest. Godine 1945. morao sam završiti to učenje. Pisao sam doktorsku radnju o Trebinjsko-mrkanskoj biskupiji, proučavao rimske arhive o tom predmetu, ispisivao nađene isprave i nastojao što bolje osvijetliti povijest te biskupije. Budući da sam taj rad htio završiti na vrijeme, nisam se bavio drugim stvarima pa ni prilikama u širokobriješkom kraju. O njima sam čuo samo po pričanju drugih.

Znali smo da je vojno stanje za naš narod vrlo nepovoljno jer su komunisti bili u boljem položaju, ali sve nam je ostalo bilo nejasno. Pred Božić 1944. došao je u Rim poljski franjevac fra Sabin Plehta koji se kao dušobrižnik poljskih vojnika nalazio na području koje su zauzeli jugoslavenski komunisti. On je pričao da se oni strahovito ponašaju prema katoličkim svećenicima: optuživali su ih da su špijuni neprijateljskih snaga pa onda prema njima postupali na razne načine.

U ožujku 1945. u Rim je došao Marko Skoko, bivši đak širokobriješke gimnazije rodnom iz Klobuka. Donio je vijest da su komunisti srušili samostan i gimnaziju na Širokom Brijegu i ubili šest fratara. Istaknuo je da je među njima pogubljen i moj stric fra Krešimir Pandžić. Iako njegovo izvješće nije bilo potpuno točno, iz njega smo mogli dobiti jasniju sliku o stanju u Hercegovini.

Potkraj ožujka 1945. u Rim je došla prva službena vijest o prilikama u Hercegovini koju je rimskoj kongregaciji De propaganda fide javio mostarski biskup Petar Čule. Za vijest smo doznali 1. travnja 1945. Toga dana išli smo čestitati Uskrs fra Dominiku Mandiću kojemu je prefekt spomenute kongregacija kardinal Pietro Fumasoni Biondi telefonski javio da je dobio pismo od biskupa Petra Čule i pozvao ga da mu priopći vijesti. Biskup Čule je u tom pismu javio da su komunisti u Hercegovini ubili više od 40, a na Širokom Brijegu oko 20 franjevac, odnosno, sve koje su zatekli.

Jozo Tomašević – Koška

ISTINA O UBIJENOJ GIMNAZIJI

Vicepostulatura postupka mučeništva »Fra Leo Petrović i 65 subračé«
Naklada K. Krešimir

Humac – Zagreb, travanj 2010.